

וה טיפוס הקדיש את מבחר כחו למרות כל מתנגדיו הגדולים קם בפעם בפעם מחדש, ועל פי אותות ונסיונות ועל פי חשבוניות סטטיסטיים העשויים בחריפות גדולה הצליח להוכיח סוף סוף כי נכונות החלטותיו: מינכן עיר מושבו היתה מדור דור מקום מוכן לפורעניות ואין לך מנפה ואין לך מחלה אשר לא עשתה בה שמות, ואין לך כולירא ואין לך טיפוס אשר לא שדרו מקרבה את מבחר יושביה, ואולם לרגלי התקנות שהתקין פעטטענקאפער, לעשות צנורות של שופכין באדמה וצנורות של מים הבאים מן השדה ועוד תקנות כאלה, חדלו פתאם מחלות הכולירא והטיפוס להפיל חללים במינכן כבראשונה באופן הזה, הפך פעטטענקאפער לא רק את מינכן ויעשנה לפורחת, כי אם עשה כן לכל עיר ועיר, על ידי כללי "העיר הברואה" אשר הפיץ בריבם, שאלות חדשות למאות בנוגע להיגיינה התעוררו בלבם, והוא במאמריו וספריו הרבים ענה על כלן. אין לך קרן זוית בשדה ההיגיינה אשר לא העסיקה את מוחו של האיש הגדול הזה ואשר בה לא חדש האיש הזה הלכות אשר בראו תקופה חדשה.

והשאלות בדבר בריאותו של הצבור נשתלשלו מעט מעט ותהיינה במשך השנים לשיטה שלמה. באופן כזה נתפתחה ידיעה חדשה, אשר קראו לה היגיינה. ואולם היגיינה ופעטטענקאפער היו לשמות נרדפים. פעטטענקאפער הוא המיסד אשר יסד את הידיעה ההיא, וגם היה הוא הפרופסור הראשון לתורה זו. על פי השתדלותו החלו ללמד בפעם הראשונה במינכן בבית מדרש המדעים את תורת ההיגיינה, ומשם התפשטו תלמידיו על פני כל הארץ, להשמיע את תורתו בכל מקום ומקום ולהיות לתועלת לאדם רב.

ופעטטענקאפער היה לשלחן-ערוך חי בנוגע לכל שאלה בדבר הבריאות, והוא היה האוריס-ההתומים אשר אליו עלו כפעם בפעם וקני עיר פלזנית או זקני עיר אלמונית לדרוש בעצתו, למען דעת את התקנה אשר עליהם לעשות בעירם, ואם השמיע פעטטענקאפער עצה, או לא היתה העצה הזאת לעיר האחת בלבד, כי אם לכל הערים יחדו. אם באו, למשל, יושבי עיר קטנה היושבת לא-הרחק מעיר גדולה, והנחל אשר לעיר הגדולה שוטף והולך גם עד העיר הקטנה, ויושבי העיר הקטנה יראו פן יביאו המים עמהם את כל הפסולת והשופכין מתוך העיר הגדולה, ויבאו וישאלו עצה מפי פעטטענקאפער, והוא תורה הלכה המאומתת על ידי מופתים, כי הנחל, עד שיגיע מתוך העיר הגדולה עד העיר הקטנה, מטהר את עצמו על ידי עצמו, — או לא היתה ההלכה הפסוקה ההיא הלכה רק לאותה העיר הקטנה פרייזינג, שנאה לשאל את דבר העצה, כי אם לכל עיר ועיר בחמשת חלקי העולם אשר תנאיה כתנאי העיר ההיא.

ופעטטענקאפער לא חשך מנפשו כל יגיעה וכל הוצאה, והיה נוסע ורואה ערים ומקומות שונים בכל חלקי העולם, כי ידע כי האמת בשדה המדעים אינה נקנית אלא על ידי הסתכלות ועל ידי תבוננות. בכל מקום אשר פרצה מגפת הכולירא, שם היה גם פעטטענקאפער. עוד שנים רבות בטרם ימצא ראבערט קאץ את הבצילוס של הכולירא, וכבר השמיע פעטטענקאפער את השערות בריבם, כי X גדול הוא המעורר את המגפה, וגם אמנם באה מציאתו של קאץ, ותוכיח עד כמה צדקו דברי פעטטענקאפער. ואולם הוא הרחיק ללכת גם מקאץ והלאה. הוא תורה, כי מלבד המעורר ההוא, יש גם Y המעורר את המגפה, $Z = Y + X$, Z הוא התפרצות המחלה. אמנם כאשר נגלה הבצילוס של הכולירא, מסכה המציאה ההיא רוח תמוהן בלב רבים, ויאמינו כי יכולים הם להלעיב ביסודותיו של פעטטענקאפער, ואולם כפעם בפעם קם פעטטענקאפער

ותולדות ימי חי פעטטענקאפער מלאות חלישות ותמורות. בראשיתו היה רוקח, ואחרי כן משחק-בתיאטרון, ואחרי כן סטודנט לחכמת הרפואה. ימים רבים לא ידע אם יהיה לרופא או לרוקח — והיה לבעל חמימה, ומשמרת פקודתו בבית החכת הכסף במינכן, והוא אז דוקטור לחכמת הרפואה ולחכמת החיורנייה ולחכמת המילדים! אחרי כן שב אל האוניברסיטה, ויהי שם למורה החמימה בחכמת הרפואה, אחרי כן המציא המצאה, אשר על פיה נוכל לחדש את הצבעים על פני ציורים עתיקים, ובזאת מצא חסד בעיני המלך לודוויג הראשון, ואחרי כן היה לפרופסור לתורת ההיגיינה באוניברסיטה במינכן ויהי שם עד לפני שנים אחדות. ובכל הכבוד הרב אשר נחל, היה פעטטענקאפער איש פשוט מאין כמוהו עד יומו האחרון.

אם עוד לפני עשר שנים ראה פעטטענקאפער את עצמו כאלו היה גופו נוף "עבר ובשל" — אז יהיה לנו הדבר הזה לאות, עד כמה גדולות היו התביעות אשר תבע מן האדם בנוגע לנוף בריא. כי לפני עשר שנים, וגם אחרי כן, היה עוד פעטטענקאפער איש אמיץ וגבור מן המעטים אשר בארץ, וגפו נוף ענק.

לפני שנתים ימים, בהיות אספת חוקרי הטבע, ונאנסן עמד על בימת המדברים והיה כסמל החקירה של המאה הבאה, אז ראיתי את פעטטענקאפער יושב אל שלחן הכבוד בעונה בפנה נסתרה, ואיש מן האורחים הזרים לא ראהו; קדקד ראשו הגדול עם זקנו הלבן היה פרוץ ומסער מאלפי מחשבות ומאלפי מלאכות אשר עשה בחייו. והמאה הולכת הולך ונטה אל קצה, ושמונשא כמעט על שפת כל מדבר ומדבר אשר עמד על הבימה. אבל הוא יושב וירא לפניו את העת החדשה הבאה, ומי יודע אם לא עלתה אז על לבו המחשבה בדבר corpus vile אשר לו. כסמל המאה החולפת נראה אלי, כאלה עתה זוקנה בתוך יער אלונים רכים אשר מתחתיו צמחו. ובטרם יבוא הסער לגדוע את האלה הזוקנה, ותתנפל ארצה מאליה ותנח על משואות המאה החולפת.

הרהורים.

מאת הלל צייטלין.

I.

"קשת הצבעים השפוכים על פני היקום, קולות השירה הנשגבה הנמלטת מן המיתרים, הכאב בעד האידיאל והדמעות בעד החופש — איך יספרו אלה על פי מלים מצויות? העולם אשר אין לו סוף הפרוש לפנינו והעולם בקרב הנפש פנימה המלא ענין וחפץ — איך יצוירו על פי קוים קלושים ואיך יערכו בשורות מוגבלות?"

III.

ידועה המצאת בארנע, אשר על פיה נקל להיות לסופר מצוין בשלשה ימים. לך, יאמר בארנע למי שרוצה להיות סופר, והסגר בדרך שלשה ימים, שם תאכל, שם תשתה, ולא תראה פני איש. בקר נא את כל מעשי העולם ואת כל מעשיך אתה בלי כל משוא פנים ובלי כל פניה דקה מן הדקה. אימת כל אדם לא תבעתך ומשפטו לא יחידך, כי על כן אין איש רואה את כתב ידך. כל מערכי לבך כתוב בספר. כל מחשבה עוברת, כל זכרון, כל התעוררות, כל דמיון — הכל כתוב בלי כל מליצה, בלי כל הנומה והפלה, בלי כל חסרון ויתרון. קרא אחרי כן את כל זאת, ותתפלא בעצמך על הרעיונו היפים אשר כתבת. קח את עטך וכתוב והיית לסופר מצוין.

ובכן, "משכמלה הנבואה", והשירה גם היא אין כחה רב לזעזוע תמיד את כל נימי הלב, יש רק עצה ותחבולה אחת פשוטה מאד והיא: לדבר אמת, כל האמת.

כן, הרמצאה פשוטה מאד — ובכל זאת מה מעשים הם, "מושל הדעות", "לוקחי הנפשות"!

וטעם הדבר: בני האדם אינם מוכשרים להניד את האמת אן לעצמם הם. הם, "יושבים בתוך מרמה", או יותר נכון: המרמה יושבו בתוכם. גם בשבתם בחדרי חדרים תבעתם אימת העולם, גם בהיות הרחק הרחק מתשואות החיים הם נכנעים למשפטים רגילים, גם בריצות להשתחרר מכל הדעות הקדומות אינם יכולים.

אינני מתפאר בלבי, כי תעלה בידי מה שלא עלתה ביד רבים גם אנכי הנני בן-אדם פשוט, ועם כל חפצי להניד את האמת הטורה, הנה בודאי יש כחות ונסיות שונות הלוחשים לי: אמו כך וכך. אבל חושב אנכי, כי הכונה הטובה, אם לא תועיל הרבה הנה תועיל מעט, וטוב מעט מאפס.

וכונתי היא, ידידי, לגלות לפניך את מחשבותי ערומות, להביא בלי כל, "עקולי ופשוטי", בלי כל התחכמות התפתלות, בלי כל ערמומו הסופרים ותכסיסיהן.

חפץ אני לדבר עמך כאשר עם לבבי, מבקש אני ממך להיות עמי במחיצתי, לשמוח מעט בשמחתי, להשתתף מעט בצערי ולהיו אה לצרה.

IV.

והשאלה הלוקחת את לבי ביחוד בעת הזאת, היא שאלת הפר ביחוסו אל הכלל.

מאריה דאברהם! איך תולד שלמות כללית מחסרונות פרטי? רוממות כללית משפלות פרטית, איך יצא, "יקר מזולל"?

הנה סביבנו רק קטנות שבקטנות, מנרעות ופחיתות, בער ושמות, גסות המוח ושפלות הלב, תאות בזויות, תהו ובהו, חשך מצר הכל וריק, — ומאין יקרא האור אשר יאיר, "באהרית הימים" ויו לעיני כל בשר? הנה סביבנו רק צללים, אנשים-נמלים, פרעוץ נבזים, שברי כלים, חסרי דעת, ידועי חולי, דווים וסחופים — הלו נשבר? הלהם ניחל?

אעפ"י שהרבה מן החכמים בעת האחרונה מודים שהשלם האישית הפרטית, תנאי מוכרח הוא בהתפתחות, עכ"ז אינם יכול להשתחרר בעצמם מאותה הדעה הקדומה שעל פיה, "הכל יעשה מאל"

בדברים אלו וכיוצא בהם מצייר לנו המשורר נדסון את הניגוד אשר בין העולם הנתון בלבנו ובין העולם המתלבש במלים וחרוזים. שם הכל יש, הכל מורגש, הכל חי, ופה העתקה עלובה, צל, צבעים כהים, זכר לחיים, אבל לא חיים.

חפץ הוא המשורר להביע את כל סערת רוחו, חפץ הוא להראות את כל אש אהבתו, חפץ הוא להחיות את כל מה שבחייהם קרואים מתים, חפץ הוא להרים את כל האדם מעפר שפלותו ולגלות לפניו את השמים ושמי השמים — וכן נוצר שיר יפה. יש קוראדו ומתעשת מעט, יש קוראדו ואינו שם על לב, יש קוראדו ומתענג על צלצול המלים — ורבים לא יקראדו כלל.

איה הדבור המפוצץ? איה הדברים החוצכים להבות אש? איה ה"דבר" הבורא עולמות? איה המלה הננסת ללב כל אדם ומהפכתו פתאם, משנתו מן הקצה אל הקצה, מראה לפניו עולם חדש ומאירה אותו באור חדש?

על כן שואף המשורר לנביא, אשר יגזור ויקם, אשר בקסם שפתיו יסיר את לב האבן, יסיר את התבלול מן העינים, יגלה את המסכה הנסוכה על פני כל, יאמר: "יהי אור", והאור יהיה...

מבקש הוא המשורר את הנביא — ואולם לשוא. רואה הוא כי שוקע העולם במ"ט שערי טומאה, רואה הוא כי קצר כחו להושיע, והוא צועק אל הנביא כמתיאש:

"כבר באה העת! הופע נא, הנביא! בכל עוז יגוני, בכל עוז אהבתי קורא אני אליך! ראה נא מה חלינו, הבט נא מה יגענו! נחשלו במלחמה הקשה! עתה — או עד נצח לא עוד... הדעת מת, הבשת כבה, היושר ישן. אין אור-יה מסביב, ורק הפחיתות מרימה את קולה!"

II.

התלונה הזאת על קוצר כח השירה לברוא חדשות כהבל פיה ולמסור את כל מה שבעומק הנפש כמו שהוא, אשר שמענוה מפי נדסון, נשמעה גם מפי משוררים אחרים באופנים שונים. גם ניעמצשע, זה החוזה הגדול הקורא שם לכל תנועה ותנועה מתנועות הנפש היותר דקות, היודע להביע את כל רויה ומסתריה באופן היותר נפלא, אשר שירתו מתעלה לפעמים עד למדרגת "נבואה", גם הוא אומר, כי לא המחשבות, "המתוארות והמצויירות" כמחשבות אשר בלב החושב והיוצר.

"מתארים ומציירים אנחנו, יאמר ניעמצשע בסוף ספרו Jenseit von Gut und Böse, רק את הנובל במהרה ואת המראה אותות רקבון! אויז, רק מחשבות פוזרות ועיפות ורגשות מאוחרות שהעלו ירוקה! אויז, רק צפרים אשר לא עצרו כח לעוף מעלה מעלה וירדו מטה מטה, עד כי נוכל לתפוש בידים, בידינו אנו. אנחנו קובעים בספר רק מה שאין לו כח להיות ולעוף, רק מה שנהיה ונחלה. רק בעד ביד-השמשות שלכן, אתן מחשבותי המתוארות והמצויירות, רק בעד אני מוצא צבעים, ואולי גם צבעים רבים, ננוהות מרבי גונים וענוגים, כחצי מאת צבעים ירוקים, חכלילים ואדומים, אך אין איש אשר יבין על פיהם איך היה מראיך בשעות הבקר אשר לכן, הוי, ניצוצות פתאם ומפלאות בירדות, הוי מחשבותי הישנות והאהובות."

שבה, נרתעת נפשי כשמוימים אותה, כשעושים בשמה מעשי תהו, כשמחליפים אותה במטבע עובר לסוחר.

האהבה האמתית אינה יראה כלל מפני ההכרה הברורה; אדרבה, כל מה שההכרה מתרבה, היא מתעמקת, מתגדלת ומתפשטת... יש הרבה מכשירים בעיקר מציאות האהבה האמתית, לא מהם אנכי, אינני חפץ גם לנקר ולחטט אחרי מקור האהבה האמתית. די לנו שהיא במציאות, די לנו שגילוייה מורגש לנו בכל פנות שאנו פונים, די לנו שהיא מרימה את נפשנו, מכנסת לתוכנו זרם חיים חדשים ומרמה אותנו ל"בני אלהים".

"אין בודקין מן המזבח ולמעלה"...

VI.

אך כיצד יעלה האדם ויגיע לידי מדרגה זו?

ראה אתה אומר אלי, יאמר לי הקורא, כי באהבה האמתית אור חיים, ומה אעשה אם אין בלבי אהבה כזו?

"ומה אעשה, אומר אחד מן האחים קארמאזאן למשנהו, אם אינני יכול לאהבה את בני האדם? אתה אומר אלי לאהבה את בני האדם, ומה אעשה אם צלמם אכזה? מה אעשה אם חזות פניהם מעירה בי נועל נפש?"

מה אעשה, יוסיף הקורא לשאל, אם הכרת פניהם של בני אדם תען על כל הקמנות והשפלות, התוך והמרמה שבקרבם? איך אהב אותם? מדוע אהב אותם? במה זכו לזה?...

האהבה נקנית, לפי דעתי, בעבודת נפש ארוכה, והאמצעי להגיע אליה הוא — מדת הרחמים.

"הרחמנות מביאה לידי אהבה", אומר גם אחד המתנגדים היותר גדולים למדת הרחמים — ברוך שפינוזה.

אם אין אתה יכול לאהבה את בני האדם, הלא יכול אתה לרחם עליהם. הבט נא בפניהם וראה מה אמללים הם! מה מעונים ונדכאים הם! התבונן נא אל כל הצער שבחיייהם, התבונן נא אל כל המלחמה הקשה שהם לוחמים בעד פרוסת לחם אחת, בעד שאיפות אויר אהדות, בעד קוי אור אחרים... התבונן נא עד כמה הם כדור-משחק בידי המקרים השונים ועד כמה הרבים מהם יהיו לטרף לשני המעשים שבהם. התבונן נא וראה עד כמה כל איש פרטי כשהוא לעצמו מסובל בצרות ופגעים, מיני עוני ומחסור, חלי ומכה, וכל מיני הרפתקאות שונים!

"ר' יוחנן הזה קם מקמי סבי דארמאי אמר: כמה הרפתקאי עדו עליה"...

"כל מה שמתרבה הרעת, מתרבה הרחמנות", אמר אחד הצדיקים הגדולים שלא היה דורו כדאי לו.

כשהרעת מתרבה מתרבה הסתכלותו של האדם במהותם של החיים והוא מבין את כל הצער שבהם, ורחמנותו מתרבה על כל בני האדם, לפי שבאמת אינם אלא סובלים.

וכשהרחמנות מתרבה בלבו של אדם, הוא ממעט לתבוע מאת אחרים ומרבה לתבוע מעצמו. הוא מאחד את חיו עם חיייהם, הוא מתרגל להביט על צרכיהם הם כעל צרכיו, הוא מתחיל לאהבה את בני האדם יותר ויותר, עם כל הבנתו את כל השפלות שבהם, שהרי אהב הוא האדם את עצמו אף כי יודע הוא את חסרונותיו.

"המוב בוא יבוא מאליו", סוף סוף ישתנו מאליהם סדרי ההכרה הרעים בכה, "ההסתגלות הטבעית" הבללית. אך כיצד יעשה הנס הזה? הן כל מעשה כללי יעשה סוף סוף, אם בבת אחת ואם לאט לאט, עיי כחות פריטים רבים, ואם הפרטים מאפע, איך יצא מהם דבר מה? איך יהיה האפס ליש?

החכמים האלה אומרים, שעם כל התלונה הנשמעת על אפסות כה הפרט, הגה באמת אינו אפס כי אם כה קטן, והכחות הקטנים הרבים יצטרפו לכה אחד גדול אשר יחולל נפלאות.

אשרי המאמין! מקנא אני בהם על אמונתם הגדולה בעתידות האנושיות ובערך כל פרט ופרט כשהוא לעצמו, אבל אנכי כשאני לעצמי אי אפשר לי, לדאבון נפשי, להעלים עין מכל הפחיתות שבהוה וכל האפסות המוחלטת שבו, ואינני מבין כלל איך יכונן הוה כזה את העתיד הגדול המקוה?

כשאני מעמיק יותר בדבר אני רואה, כי ההבדל בהשקפותינו הוא לא רק הבדל הרעות בלבד, כי אם הבדל ההתיחסות והערכים. מה לדדדהון לא היה מומא לדידן הוה מומא... הם מחילים לעיננו ואושר, העונג יושג על ידי עבודה פוריה, העבודה תהא נעשית עיי כחות פריטים רבים וכו' וכו', ואנחנו הפצים לא רק בהתרבות העונג לכו, כי אם גם הרבה יותר בהשתלמות שכלית, מוסרית ואסתטית, וההשתלמות הזאת מאין תבא, אם על כל צעד וצעד הגנו פוגשים רק בסוחרים או בפוחים.

הביטו וראו ב"הני עיני דמסנן בריש עדרא", באלו שהיו לרוח הוהיה בכל ה"תנועות" השונות, באלו המרעישים את העולם ב"מעשייהם" ובטפועליהם השונים, באלו המרבים שאון ומהומה ומבוכה בכל ענין וחפץ, הסתכלו בהם הישב, מה תחזו בהם? נאדות נפוחים... חצבי חיווי דמלין קטמא"...

האהבה — זה הוא הדבר החסר לכל אלה העושים והקעשים. מעולם לא נחלו על צער בני האדם ויסורי האנושיות, ומעולם לא הבינו את האחריות הגדולה שהם לוקחים על עצמם... ואם גם בשפת בני אדם או מלאכים אדבר — אמר השליח פולוס — ואהבה אין בלבי, אז רק נחשת הומיה אנכי או צלצל שמע".

V.

מלבד אלה שהם, "נראים כאוהבים", יש רבים המרמים את עצמם. כסבורים הם שהם אוהבים, ואינם אלא מקשקשים בלגנות.

יש אהבה שאינה, "אש הנפשי" כי אם, "אש הדם".

כשם שאותה האהבה, שעליה מועישים המשוררים שמם וארץ, אינה לרוב, אלא תאוה פשוטה וגסה, כן גם "אהבת האדם" הנשמעת ממני עסקנים שונים, יש שאינה אלא תולדות רתיות הדם או שפעת זכחות המביאה לידי עבודה, תהיה מה שתהיה, ולפי שמעשי יום ויום אינם מספקים לה, היא מבקשת עבודות של צבור שונות.

ועוד אחרת: בפעולות הרבה עסקנים ניכר חקי פשוט, או מיני ושמעות היפנויות שונות, בכל אופן לא הכרת ודעת ברורה.

בדברי אלו איני רוצה כלל לכחש במציאות "אהבת אדם" "אהבת המוב" באמת ובתמים. אדרבה! בשביל שאני מוקיר יותר מדי ותה האהבה מן השמים, בשביל שאני נכנע ובטל לפני ההוד והרוממות

מתהפכת בנו לאהבה פועלת, ולא היתה יורדת בשביל זה מקדושתה; אדרבה, היתה מוצאת את הדרך הנכונה, דרך האמת. ולא עוד אלא שבתסידות עצמה אנו מוצאים רשמי הדעה, שהכל באדם והכל צריך להעשות רק בשבילו.

”ורוח אלהים מרחפת על פני המים — מפרש הבעש”ט —, היינו רוחו של אדם.”

IX.

אם היינו נוחלים מאבותינו את כל האהבה ומסירות הנפש שהיו בהם לא היינו רואים ב”ציוניות” מה שאנו רואים בה עתה.

אז לא היינו רואים את החזיון הידוע לכלנו, שאחר עשרים שנות עבודה של ישוב הארץ, הקולוניות בארץ ישראל הן ”עורבא פרח”.

ולאידך ניסא: לא היינו רואים את הסופרים הימושבעים נוערים ב”חדשים” הדרושים דין וחשבון באמת ובתמים.

אז לא היינו רואים את הכתבנים מצד אחד וה”דיפלומטים” והיהירים מצד אחר.

אז לא היינו רואים בחורי בע”ב מבקשי נדוניה, אברכים ימושלמים, משכילים ”פוליטיקס”, בעלי טובה, ”מתעסקים” בציוניות.

אז לא היו ערנוב הענינים וסכסוך המושגים בכל דבר הנוגע ל”ציוניות”. אז היה הכל ברור ומפורש, אז היה הכל נעשה והכל מובן מאליה.

X.

אך, כפי הנראה, הנחילונו אבותינו רק את התרונות העצבים שלהם, העדר הנמוס שבהם, העדר הסדרים שבחייהם, ולא יותר.

לו היתה הציוניות פעולה של תכלית משוכללת ומסודרת, ועם זה מוארה גם באור האהבה האמתית לכל אחינו הסובלים והנרדפים, כי אז לא התרשלו ידי הרבה אנשים אוהבי עמם באמת ובתמים, בעלי טוב טעם ודעת נקיה...

באמת גם האיסטנטיס אשמים. האהבה צריכה להתגבר על כל ולשאת ולסבול הכל. הכל — לרבות גם פשטו הדברנים, צעקת הכסילים, מעשי הפוחזים.

אבל מעטים הם, שיכולים לעמוד בנסיון הזה, ורבים יראים פן יסחפו גם הם בזרם הגסות וההמנות, הבערות והטפשות. ”נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסיבין בסעודה אלא אם כן יודעים מי מסב עמהם.” האהבה המזויפת מלאה קלה שאון ומדומה, והאהבה האמתית מלאה כלה ענוה, תם והשקט.

האהבה המזויפת מולידה מתצצרים בחוצצרות, והאהבה האמתית תוקעת רק בשופרו של משיח...

על-שפת ים יפו.

(מספר זכרונותי: כ”ו כפלו תרס”א.)

בקר עבות. השמים קודרים. עננים כבדים ושחורים יכסום מסביב ויסתירו את השמים מעיני רואים. אין זאת כי אם העננים לא יתנו לקרני השמש להאיר על המראה הנורא אשר יראה הרואה על החוף.

”ואהבת לרעך כמוך — מפרש הבעש”ט — אהב את רעך כמו שאתה אוהב את עצמך, אף כי מי כמוך יודע את כל מנעותיך וחסרונותיך הרבים והעצומים.”

VII.

אינני מן המוקירים יותר מדי את ”העבר הנדול” שלנו, ומכש”כ שאינני מוקיר יותר מדי את ”העבר הקרוב” שלנו.

יודע אנכי היטב את ”תקופת החוטאים”.

יודע אנכי שהרבה מן ה”חסידים” שלנו היו בעצמם תקופים ובעלי זרוע, חמסנים, עזי פנים ככלבים, עבדים נכנעים לגדולים מהם ודורסים ברנל את הקטנים מהם.

יודע אנכי שכל המציגים את החסידים ואת החסידות למופת לאמר: ”כזה ראה וקדש!” אינם אלא טועים.

ובכל זאת יש אשר אמר גם אני, כי הרבה דברים יש לנו ללמוד מהם בנוגע לאהבת המקום ולאהבת הבריות.

בתוך הערבוניא של מיני שגעונות שונים, פשטו מלין, אמונות הבל, שיחות בשלות, אנו מוצאים לפעמים דברים נשגבים ונעלים המעידים על אומריהם, כי היה בהם הרבה מאותה האהבה האמתית והנשגבה, שרק היא לבדה מרימה את האדם על כל ונותנת לו אחרית ותקוה.

מאמרים ממין הזה ידועים היטב לכל הבקי בספרות החסידות, ואנכי אביא בזה רק אחד ממאמרי ה”מליין ישר” בספרו ”קדושת לוי”.

”אסור להסיח דעת מתפילין”, מפרש הרב: אסור לאדם להסיח דעת מן האהבה. צריך הוא האדם להגות בכל עת ובכל שעה ובכל רגע ורגע אם באהבת המקום ואם באהבת הבריות. ”תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהון? ומי כעמך ישראל נוי אחד בארץ”, תפילין שלנו מה כתיב בהון? שמע ישראל נוי, הרי שהתפילין אינם אלא אהבה, והאדם אינו רשאי לשוכחה אף רגע.

VIII.

אם היו אבותינו מנחילים לבניהם אחריהם אותה התשוקה העצומה לכל דבר שבקדושה, אותה ההתלהבות והרעבות, אותה האהבה, אותה מסירת הנפש בפועל ממש, כי אז היינו יכולים להשתמש בכל זה לתכלית הטבת מצב אחינו בכל ארצות פזוריהם, הרמת רוחנו הלאומי ובנין בית נאמן לישראל על ארץ אבותיו.

עפ”י חוק הנחלת הנשיות השונות מדורות לדורות ועפ”י חוק השפעת הגורמים השונים בחיי החברה, היו אותן האהבה וההתלהבות, שבהן בנו אבותינו ”ירושלים של מעלה”, מסייעות לנו לבנות ”ירושלים של מטה”...

”כימי עלומי — אומר פייערבאך — היה נושא מחשבותי האלהים, אחרי כן — השכל, ועתה — האדם”.

אחד התיאולוגים רואה בהתפתחות השקפותיו של פייערבאך ירידה מגבוה לנמוך, ובאמת ירידה זו עליה היא.

סוף סוף הרי יש ערך לכל הנעלה והנשגב שבבריאה, במדה זו שהוא מטיב לבן האדם, מרימו, מגדילו ומעריצו. הכל באדם, הכל לתכלית האדם. אותה האהבה שהיתה אצל אבותינו אהבה גרידא, היתה

XII.

מרבח אנכי לתבוע מאת הציוניות ונושאי דגלה מפני שאני נותן ערך אנושי כללי מיוחד לתחית עם ישראל.

אני יכול לצייר לי בשום אופן תחית עם ישראל בתור תחיה לאומית גירדא, בתור תחיה לאומית מעין תחית הבולגרים, הסרבים, וכדומה.

אי אפשר לי לשכוח אף רגע, כי דבר לנו לא רק עם עם קולטורי עתיק יומין (עם כזה הוא גם עם יוון), כי אם גם עם עם שהיה נתון תמיד במצב-חיים מיוחדים, שהעמידו אותו בשורה הראשונה של חיל צבא האנושיות. עם עם שהיה שלא בטובתו לנושא האידיאלים היותר גבוהים והיותר נשגבים.

למראה כל הסתי והמאוס שבחיינו כהוה, למראה הרקבון שבהם, יש אשר אחשוב מחשבות מרי, כי כל סימני התחיה הנדמים לנו לפעמים הם אך פרכסי הנוגע...

ויש אשר נוטה הנני לחשוב כי עדיין לא הגיע זמן הנאולה השלמה וכי סימני התחיה הנראים לפעמים בחיי עמנו מעידים על "תקופת זהב" חדשה לבני עמנו בארצות גלותו, מעין "תקופת הזהב" לבני ישראל בארץ ספרד לפניו.

אך, "בעת אחלום את שיבת שבות" עמנו, בעת אראה בהוון את תחית עם ישראל בארץ ישראל, מתעורר בקרבי גם חוון, "אחרית הימים"...

רעיון תחית ישראל האמתית קשור בעיני בהכרח עם האידיאלים האנושיים של הנביאים.

מסופק אנכי מאד אם יצליחו המעשים הנעשים עתה לטובת התחיה, ואולי, "עוד חוון למועד", אך ברור הדבר בעיני שאם תהיה התחיה שאנו מקוים לה, אז תהיה לא רק תחיה מדינית, כי אם גם תחיה אנושית נשגבה, נאולה במובן היותר גבוה של המלה הזאת. "אז ירננו כל עצי היער לפני אדני כי בא לשפוט את הארץ"...

XIII.

משתתף אנכי בצערו של אחד הסופרים⁽¹⁾: "כנוי, 'הלאומיות' איננו מדויק כל צרכו, כי לא יכול את תמצית החשבון הנכון אשר בין ישראל לעמים, את הגענועים הקדושים, את שברון הלב על חרבן האומה העלובה הנתונה ללעג ולקלס חנם ואת קנאת האמת והישר הנתונים למרמס לבעלי זרוע ואגרוף, מי יתן לי מלה נכונה ונמרצה לכנות בה את הרגש המרכב והנפלא הזה ואדחה מפניה בששון ובשמחת לבב את 'הלאומיות' דמתרגמין, 'נציונליזמוס'. מלה הללה זאת — כי החזיקו בה פריצים בצרפת ועוד במקומות אחרים ויהללוה — ריח מלחמה בה, ריח משטמה, שקר, זיוף ורס, ואנהנו לשלום ולאמת ולצדק ולאהבת הבריות".

לכאורה ראוי היה להחליף שם, 'לאומיות' בשם, 'עממיות', כמו שעושים סופרים אחדים. השם האחרון מציין יותר את "הגענועים הקדושים ואת שברון הלב על חרבן האומה", אבל גם השם הזה איננו מנביל בדיוק את השאיפות היותר נשגבות של טובי עמנו, "העממיים" של כל עם ועם נמשכים לפעמים יותר מדי אחרי ההמנויות והנסות, דבר שאינו נרצה לנו כלל וכלל... בהזקרים את העם יש אשר העממיים מוקירים גם את הבערות והמפשות שבהיו. בני הגלות אנחנו, אך שואפים אנחנו להיות בני הורין.

הן הנה הכח המניע את הקולטורא האנושית. הקולטורא של תקופתנו הנוססת חלשה ועניה, שטחית וחיצונית היא, יען כי חמר הידיעות הולך הלך ורב, בעוד אשר דרכי המחשבה והאידיאלים של ההשכלה הולכים ונשתמרים בקרבנו מדור דורות. ומה הנה תוצאות הדבר? — ההשכלה של זמננו שואפת רק להרכות ולהגדיל את אוצר ידיעותיו של האדם, אבל לא לשנות את היותו הפנימית ואת עצם מהותו. אבל באמת לא זאת היא השכלה מה שאנחנו יודעים, כי אם זאת היא השכלה מה שנשאר בנו, אחרי אשר שכחנו את כל אשר למדנו. ההשכלה היא אותם הרעיונות, אותם צרופי-המחשבות ואותם ציורי הרמיון המעשיים ומעמיקים את תכן חיינו.

אחרי אשר קראנו בעיון את ספרי ניעצשע ואקרוזן, הגרי אמיל, קטרלינק וינוגרד, לא נוכל למצוא רעיונות חדשים והשקפות בפרי אֵלֶין קי, אבל הסופרת הזאת נתנה תואר ודמות, צורה וסגנון להרעיונות המפשטים של הסופרים המקוריים האמורים. היא הקריבה והסבירה את דעותיהם ותעשה אותן ליסוד בנין עולמה החדש, והעולם הזה מלא הוד ותפארת, הרמוניה ותכן. העולם החדש הזה לא רחוק הוא מאתנו, כי נרדם ומקופל הוא בנו בעצמנו.

יש אשר נקרא דפים שלמים בספרי קי והגנו מתפלאים על הסופרת יפת-הטעם הזאת, כי תאריך ותדרוש ארוכות בדברים שכבר ידועים וברורים לנו מספרי חוקרי הומן הזה, כי תתאמץ להוכיח ולהסביר לנו אותן ההנחות שכבר היו לאחד מחלקי נפשנו, נפש האדם העומד בין שתי תקופות. אבל סלוח נסלח להסופרת את דבריה היתרים במקומות ידועים, יען כי היא דוברת בשם המעשים, יחידי סגולה המין האנושי, אל הרבים, והידוע לזה אינו ידוע לאחרי. והסופר העברי, אשר הורגל לספרות של גברים, בודאי יסלח לה לעונה זה עקב הוט החן המיוחד, הרוך והנעם המתוח על כל דבריה. הסגולות האלה בלתי מצויות כל כך בגנוי ספרותנו, לכן נדע להזקיקן ולכבדן בכל מקום שאנחנו מוצאים אותן.

הרהורים.

מאת הלל צייטלין*.

XI.

דעת רוב הציונים היא שהמון התוקעים והמרעיעים הם הכחות היותר טובים, הכחות היותר רעננים שבעם, "בני ציון היקרים", ואולם אנכי לא כן אחשוב.

הגנו מחולקים באמת בהשקפותינו על "הציוניות", וזאת סבת חלוק דעותינו בדבר "הציונים". רוב הציונים מבינים את הציוניות בתור תחיה לאומית, אזרחית, מדינית, ואנכי רוצה לראות בה תחיה לאומית שכלית, מוסרית ואסתטית, וההבדל בזה רב מאד.

רוב הציונים היו שמחים מאוד לראות את עם ישראל בתור עם מנומס, עם תרבותי, עם ככל העמים, ואני — הוי מה אמלל אני, כל זה איננו מספיק לי כלל וכלל.

רוב הציונים מבקשים באמת רק יהודים אזרחיים, ואני מבקש יהודים אנשים מעין אותם, "האנשים" שבקש דיוגנוס כפנס בצהרים.

(1) ה' מריוואש, לוח אחיאסף תרס"א מאמר "בכבוד ההשכלה".

(*) עיין הדור גליון 10.

XVI.

א ו ה ב אתה, אחי, את בני האדם, אך איך אהוב כלל וכלל...
אם הנך עמל ויגע, דורש ומבקש פתרונים לשאלות העולמות, —
הנך עוסק בדברים של מה בכך; אם הנך עובד לטובת אחרים באמת
ובלב שלם, — הנך נגזן ואיש מדנים או בעל דמיון והויה...
פירדריך הגדול קרא להמון בשם: "החיה הרעה בעלת פיות
רבות וחסרת עינים".

כי ההמון הוא "חיה רעה" — כזאת יאמרו רק שונאי המין
האנושי, אבל כי "חסר עינים" הוא ההמון — אמת הוא, לדאבון לב
כל אוהבי בני האדם ודורשי טובתם.

בוא אל ההמון והגד לו דברים פשוטים ישרים ונכוחים — לא
ישמע ולא יאזין לך. רקד על החבל לעיניו, הרבה בהעויות משונות,
בברבורים משונים, התרפס לפניו, העירה בו רגשי שנאה וקנאה, —
ויטה לך אוזן קשבת.

"פזמון ישן נושן הוא, אבל חדש הוא תמיד"!

ההמון מטה און לפעמים גם לדברי אנשים ישרים, אם האנשים
הישרים ההם הם עצמו ובשרו, כלומר, מאמינים בכל אשר יאמין הוא,
מתנהגים ככל אשר יתנהג הוא, אומרים טוב לאשר יאמר הוא טוב
ויאמרו רע לאשר יאמר הוא רע...

כשאנשים ישרים מדברים אליו בשם התכרה והדעת
הברורה — ישפוך עליהם את כוס חמתו.

את ה"ר" טודרוס" יוקיר ההמון ויכבד, אבל את ה"יומביטשים"
סקל יסקל באבנים...

XVII.

קובלים עלינו "אנשי המעשה" כי הגנו מרפס את ידי העם.
קבלים עלינו "בעלי החומר" על כי הגנו מדברים בשם "הרוח".
קובלים עלינו מבקשי "התועלת" על כי מדברים אנחנו בשם
"האהבה".

קובלים עלינו בעלי "שווי המשקל" ו"ההשקפה המדעית המדויקה"
על כי הגנו מרבים לתבוע יותר מדי.

אומרים הם העסקנים השונים, כי הגנו מוסכים בעם רעל הספק
והיאוש.

החכמים שבהם אומרים, כי הנקרנות היתירה מביאה ליד אפסיה
מוחלשת.

החכמים בעלמא אומרים, כי אין אנו יודעים, "איה החמור עומד"...
כי אין אנו יודעים שאין אנו צריכים לשחות נגד הזרם וכי כל הודע
לכון את השעה אשריהו בעולם הזה ולעולם הבא, ומי שאינו יודע
לכון את השעה מאבד שני עולמות...

מה נדבר ומה נצטרק? אשמים אנחנו! חטאים כל היום!

XVIII.

אבל יש באים עלינו בטענה אחרת: "קשום עצמך"... "תמה
אני אם יש ברור הזה מי שיוכל להוכיח"...

הטענה הזאת צודקת עד מאד, וכל מי שהאמת יקרה בעיניו
צריך לקבלה — ולדום!

אך הטענה הזאת צודקת בעיקרה נגד המוכיחים, אבל לא
נגד המתאוננים.

המתאוננים, אם דבריהם יוצאים מן הלב, מתאוננים על עצמם,
ועל אחרים.

תנאי החיים עשונו לעבדים, ואולם אריסטוקרטים הגנו ברוח.
אהב נאהב את ההמון, רחם נרחמנו, כבד נכבדנו, הוקר נוקירנו,
ואולם תורה לא נקה מפיו!

XIV.

ראה קראתי בשם "ההמון" ובשם "טובי העם". הבה ואבאר את
דברי, כי ירא אנכי, ידידי, פן תגלה בדברי פנים שלא כהלכה.
רבים חושבים את עצמם ל"טובי העם" ובאמת אינם אלא "בני
ההמון".

יש גומר כמה פקולטיטים, קורא מאות אלפים ספרים, ובכ"ז
טבעו טבע איש המוני, השקפותיו השקפות המוניות הן, וכל התיחסותו
אל החיים ואל העולם היא התיחסות איש מן השוק.
הוא, כמו שאומר בעל "חובת הלבבות", "בבחינת חמור נושא
ספרים".

יש מצטיין באיזה מקצוע מדעי, מחדש בו הדושים רבים, ובכ"ז
אין בינו לבין איש הדיוט ולא כלום.

יש איש עשיר מוכתר בנמוסין, מתהלך בין גדולי העם, יודע
שפות וספרויות שונות, מדבר בלשון נקיה וצהה, הוא חושב את עצמו
לאחד מבחירי העם, ובאמת אינו אלא איש נעור וריק.

יש בעל כשרון ספרותי הודע להכביר מלים על כל דבר
ודבר ולצלצל בפראוזה, ובאמת הוא רק בעל כשרון, אבל לא
איש בעל כשרון.
יש ויש...

ויש איש שמשנתו "קב ונקי" והוא מצטיין בהשקפה מדעית בהירה.
ויש איש העורג ל"אשר לא באן", והוא גדול ונשגב מאד.
ויש איש מבקש את האמת בחרף נפש, והבקשה הזאת "מגדלתו
ומרוממתו על כל המעשים".

ויש איש "מדלת העם", והוא מצטיין "ברוח נדיבה" מיוחדת.
ויש איש שאינו יודע לדבר צחות, אך לבו מלא מחשבות
גדולות ועמוקות.

ויש איש המדבר קשות, אך לבו מלא אהבה עמוקה וטהורה.
ויש איש העובד עבודתו לרבים בחמלה וברחמים רבים, בהכרה
ודעת ברורה, ביגיעת גו ונפש רבה מאד, בלי כל שאון ומהומה, בלי
כל פרסום, בלי כל צפיה לתהלה וכבוד, והוא באמת איש מורם מעם,
אחד "מבני העליה שהמה מעטים".

XV.

ובכל מקום שהנך אף מבקש את הנשגב והנעלה, אף עובד
צנוע וענו, — עפר אני תחת כפות רגליך!
הדרך אשר אתה הולך עליה מלאה קוצים מכאיבים ודוקרים,
ואתה הולך הלאה הלאה.

בכל יום ויום תשמע לענ השאננים, להג הבטלנים, ורוחק לא
יפול עליך.

נלחם אתה עם בערות ההמון, עם מרמת מנהליו ומדריכיו,
עם פחזות העסקנים, ולא תירא ולא תחת.

"מי יכל לדון עם מי שתקיף ממנו" — אתה יודע זאת, ובכל זאת
לא תעזוב את הדגל מידך!

יודע אתה את "ממשלת החשך", יודע אתה את כל גוויה
ומסתירה, יודע אתה את כל כחה העצום, ואתה שואף להקים את
"ממשלת האור"!

"אני לאומי הנני, ומה לי לעניניהם של עמים אחרים?" יאמר בעל האיריאה הלאומית.
 "קום מופוליט הנני, ומה לי לעניניו של הלאם?" יאמר בעל האיריאה הקומופוליטית.
 "הנני חפץ לכוון לבני עמי מקום בארץ אבות, ומה לי לראג להטבת מצבו החומרי בארצות גלותו?" יאמר בעל האיריאה הציונית.
 "הנני דואג למצב עמי החומרי ומה לי לקניני רוחו?" יאמר בעל האיריאה האקונומית.

"הנני מחזיק בדעות מפלגה זאת ומה לי לעניני מפלגות אחרות?" יאמרו הדעתנים שבמפלגות שונות.
 "הנני עובד לטובת הכלל ומה לי לעניניו של אביון פלוני ושל חולה פלוני?" יאמר כל בעל איריאה ויותר ממה שיאמר יחשוב בלבד...
 מי "שיש חיות בלבו" איננו קובע כל "ירליק" לעצמו. איננו תוקע מסמרות בכל דבר. הוא הולך אל כל מקום שיקראוהו דעת, הכרתו ואהבתו...

XXII.

מי "שיש חיות בלבו" עומד במדה ידועה, כמעט מחוץ לכל מיני המפלגות השונות. לא מפני שהוא מתיחס באופן שווה לכל מיני השיטות והדעות השונות, לא מפני שהוא "נחבע למשכן ונותן נחבע לענל ונותן", כי אם מפני שהוא מניש ומבין את הפנימיות שבדברים, ועל כן יש אשר הוא רואה סתירה במקום שאין אחרים רואים כל סתירה, ולהפך, יש אשר הוא רואה אחרות שלמה במקום שאחרים רואים סתירה נמורה.

הוא עומד במדה ידועה מחוץ לכל מיני המפלגות השונות מפני שאינו יכול להתכוין כלו בעניני מפלגה אחת... לכל מפלגה יש דוקטרינה ידועה, הנבלות ידועות, צמצומים ידועים, והוא שם לנגד עיניו כל מיני יסורי האדם, כל מיני צרכיו, כל מיני עניניו.
 קשה לו מאד לרחות נפש מפני נפש, "יחיד מפני רבים", הפסדו של זה מפני שכרו של אחר...
 בכלל קשה לו מאוד לרחות אותה האהבה המגשת לפניו את תביעותיה...

XXIII.

מספרים מעשה בצדיק אחד שהיה מנהגו בכל שנה ושנה לעבור לפני התבה בעת תפלת "כל נדרי" ולפתוח שערי רחמים לפני צאן מריעותו. קודם התפלה היה הצדיק טובל ש"י טבילות עולה ומסתפן ומכין את עצמו לקבל פני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, לובש לבנים ומתעטף לבנים והולך לו לבית המדרש בדחילו ורחימו.

באחר מערבי יום הכפורים היה הדבר.
 "העולם" בא לבית המדרש. הכל מכינים את עצמם לקבל את פני רבם ואת פני השכינה. הם מהרהרים בתשובה, בוכים ומתורדים לפני תפלת "כל נדרי". הם מחכים לביאת הרבי כאל ביאת המשיח. כשיופיע הרבי יפתחו שערי אורה הרשים. ההתעוררות תהיה אחוית לגמרי. בלעדו הם כצאן בלי רועה.
 הגיע זמן תפלת כל נדרי והרבי איננו...
 שאון בבית המדרש...
 עבר עוד חצי שעה והרבי איננו!...

הנאב קשה ביותר והם צועקים צעקה גדולה ומרה!
 הם מביעים את צערם ברבים, בדמותם כי יש משתתפים בצערם.
 הם מביעים את צערם ברבים, מפני שלא אבדה כל תקוה מלבם...
 הם מביעים את צערם ברבים, מפני שבאמת לבם מלא תמורות ולא יאוש מוחלט.

XIX.

"עצבות הוא מי שלבו מטומטם כאבן ואין חיות בלבו, אבל מרירות ולב נשבר, אדרבה, הרי יש חיות בלבו להתפעל ולהתמרמר". בדברים האלה מבדיל אחד הצדיקים הידועים¹ בין העצבות והמרירות בעניני "העבודה" והמלחמה עם היצר וה"סטרא אחרא". מי יתן וידענו גם אנחנו להבדיל בין "העצב" ובין "המתמרמר", בין "מי שלבו מטומטם כאבן" ובין "מי שיש חיות בלבו".
 העצב, רואה כל טוב עולם חציר ינתן תוך נן ירק ונצורת לב יחשוב תבל ובפניה ירק וירק, אבל המתמרמר אף כי גם הוא יחשוב תבל ל"נצורת לב", עכ"ז לא "ירק בפניה", כי אם ידבר ויעשה, יהנה ויפעל, אולי ויעיל, אולי...
 כה החיות שבלבו, האהבה שבלבו, אינם מניחים אותו להתחסס אל העולם באופן כזה.
 הוא יודע כמו שאומר בעל ספר יצירה "עמק רע", אבל בלבו יש "עמק טוב".
 התיחסותו אל העולם היא מתוך העמק הגדול שבלבו...

XX.

העצב מביא גם את אחרים לידי עצבות, אבל המתמרמר יש אשר הוא מכניס רוח חיים באחרים.
 הוא מראה את כל הרע שבחיהם. הם מתנודדים ומתפלצים למראהו והם חוגרים שארית כחם להלחם בו...
 העצב יש אשר הוא מביט בצחוק קל על אברן עמל רב של בני אדם, "באופן כזה, יחשוב העצב, יבא הכל לידי גמר במהרה"... אבל המתמרמר קורע שמים בצעקתו על אברן עמל רב של בני אדם ועל המעשים הטובים הנעשים בעולם העולים בתהו.
 העצב יש אשר הוא מוצא מרגוע קל במחשבת: "הכל הבל"... אבל המתמרמר איננו מוכשר להרגע כלל...
 הוא מוחה נגד הרע בכל עת ובכל שעה!...

XXI.

כשם שיש הבדל בין "מי שלבו מטומטם כאבן" ובין "מי שיש חיות בלבו להתפעל ולהתמרמר", כן יש הבדל גם בין בעלי שיטות ודעות נרידא ובין "מי שיש חיות בלבו".
 כי אמנם יש אנשים אשר לא מאהבתם ומחמתם על בני האדם הם הושבים מה שהושבים, מדברים מה שמדברים, עושים מה שעושים, כי אם מאהבתם את האיריאה היפה...
 לא צערם של בני אדם ממשיים ראובן שמעון לוי ויהודה וכו', מניע את כל מיתרי לבוניהם, כי אם איזה כלל מופשט; "האנושיות", "העם", "הנוע", "המפלגה" וכדומה.
 מתוך בעלי איריאה כאלה יוצאים "בעלי השמות" ואלה אשר כדברי שלונטוב, קובעים "ירליק" לעצמם...

¹ הרב מלאדי בס' לקוטי אמרים פרק ל"א.

בסירה ישבו שבעה נוסעים ועשרה מלויים, והנוסעים שונים, בהם שלשה אכרים, שלשה פועלים ומורה אחד, והמלויים גם הם שונים, בהם אכרים, פועלים, סוחרים ומורים.

וגם על החוף עומדים אנשים שונים לרוב. גם בחוצות העיר בלכתי אל החוף ראיתי תנועה רבה.

מה הרעש? מה היהודים האמללים עושים?

ויסע ישראל הלך ונסע — זה גורלו משכבר הימים.

פעמים רבות עליתי על האניות ללון אנשים אשר באו לראות את הארץ ואת יושביה, ותמיד היה לבי שקט ונח. פעמים אחדות עליתי על האניות ללון אנשים אשר עזבו את הארץ לעולם, ולבי ככה בקרבי; והפעם ירנו לבי וידפק, ואולם בוכה איננו; גם שפתי לא תרעדנה ועיני יבשות. רק רגש מזור, רגש משונה, רגש יאוש ותקוה, עצב ונחמה יחדו ימלא את נפשי. ואת הרגש המזור הזה אנכי מוצא גם על פני כל הנוסעים והמלויים היושבים יחד בסירה ומחרישים.

אנה ישימו הנוסעים השונים האלה את פניהם? איך זה התאחדו

יחד?

הם הולכים לאוריסה, להתאונן יחד באוני חברת חובכי ציון על מעשי שתי אחיותיה — על הבית כל ישראל-חברים הבכירה ממנה ועל חברת יקא הצעירה ממנה — הגדולות, החזקות והתקיפות ממנה בעשר ובשם, ולכן גם כבוד, כי במקום העשר שם גם הכבוד.

המורה מתאונן על הרוח והאכרים והפועלים — על החמר.

המורה מתאונן על האחות הבכירה המתנכרה לאחותה השניה העניה ולא תשים לב אל הפצה וצרכה, עד כי גם לא תחשוב לה לחובה למלאות את הבטחותיה אשר הבטיחה; המורה מתאונן על מעללי האחות הבכירה הנאה הזאת, אשר אלצה גם אותו לעזוב את הארץ, כי לא נתנה לו מכלת ואפשרות לעבוד כרצונו לשובת רוח בני האחות השניה העניה; המורה מתאונן על דבר אשר האחות הבכירה קשת הלב הזאת לקחה לה גם את הבית האחד, אשר בנתה האחות השניה בעמל רב ותאהבהו כנפשה, והיא עתה מהפכת אותו כלו ומתקנת אותו כרצונה וכרוחה; המורה מתאונן על דבר אשר האחות הבכירה הזאת תמלא את כרם ישראל בקוצים, ובמקום ענבים, במקום פרי חמד — יעשה באושים וְבָקָר. והאכרים והפועלים מתאוננים על האחות הצעירה האכזרית, אשר לא תדע רחם וביד חזקה ובזרוע נטויה תאמר להרוס את הבנין אשר בנתה האחות העניה עד היסוד, לעקור משרש את המטע הרך אשר נטעה האחות השניה בעמל רב וביגיעה גדולה ותשקוה בועה ובדמעות; האכרים והפועלים מתאוננים על האחות הצעירה הלומדת אל דרכי אחותה הבכירה והגדולה, ותקח לה גם מבניה כי יעזרו לה להרוס ולעקור. אמנם בבית רבתה העזובה ולא היה עוד מתוקן כל צרכו; ה בנין היה רעוע ולא יכול לעמוד בפני רוח שאינה מצויה, המטע לא היה איתן ושרשיו הרכים לא העמידו עוד באדמה, אבל בכל זאת היה בית, היה בנין, היה מטע, ובעבודה ובמעשה, בחפץ וברצון, בהשגחה ובשימת עין יכלו לתקן ולחזק הכל. ועתה — מתלאה.

אם לא תתעורר האחות השניה עתה להגן על ילדיה — אז אהריתם עדי אובד.

הנוסעים והולכים להתאונן הם מחאות חיות למעללי שתי החברות התקיפות בארץ-ישראל.

האחד עזב את הארץ אשר אמר: פה אשב, ואת הספסל אשר אמר: עליו אשב ואלמד את בני אחי הקטנים, והאחרים עוובים את

רעש בבית המדרש...

עבר עוד חצי שעה והרבי איננו!

מהומה בבית המדרש...

הרבי איננו... הרבי איננו... מה זה היה לו? ההוכיח את השם

בסלודים ועלה השמימה? ... השכח את צאן מרעיתו? ...

„העולם“ התפלל תפלה הטובה ומטורפת. מבוהלים ונדחפים

יצאו כלם לבית המדרש לבקש את רבם עטרת ראשם.

ויפוצו החסידים לבקש את רבם בכל קצות העיר.

ויבקש — וימצא!

הוא עומד בבית אשה עניה אחת ומניע ילד קטן מוטל בעריסה...

— מה זה, רבי?

— וכי אני יודע, משיב הרבי; הלך הלכתי לבית המדרש,

שמעתי קול בבי ילד קטן, נכנסתי הביתה... ראיתי והנה אמו איננה...

עזבה את ילדה והלכה להתפלל... והגני מניעו...

XXIV.

מי „שיש חיות בלבו“ באמת איננו מתחלף להלקים ואיננו נותן מעשיו לשעורים. גם הוא שואף לגדולות, אך איננו מסיח דעת מקטנות בעת שהן מגישות את תביעותיהן אליו. גם הוא שואף לקיים עולם מלא, אך גם נפש אחת בעינו כעולם מלא. כל מעשיו אינם יוצאים מאיוו מחשבות מופשטות, כ”א מעמק מדותיו. הוא איננו אומר מעולם: „בתור אדם עלי לעשות זאת, אך בתור בן מפלגה זאת או אחרת, מחזיק בשיטה זו או אחרת, עלי לעשות ההפך“. ראשית כל יש להאבה דבר עם האדם. ואם על האדם בתור אדם לעשות איוו דבר או להחל, חלילה לו לעשות ההפך בשביל תיאוריות, הצורות החברתיות, הלאומיות, המפלגות, אינן אלא מיני התלבשות של האדם. יש להן ערך גדול וגשגב כשהן ממלאות את תפקידן זה, אבל לא כשהן מתהפכות למיני צללים שונים ומלים ריקות, או אף גם אם מתהפכות הן למיני הפשטות שונות המעסיקות את ידי האנשים המוצאים מזה את לחמם, את מוחות האנשים שיש בהם נטיה לאסכולסטיקא ואת לבות האנשים המבקשים להם אלילים ולא אל הים.

בתוך הסירה.

(מספר זכרונותי: י”ג טבת, תרס”א.)

יום בחיר. השמים טהורים וכל ענן קל לא יכסם, השמש ישלח קרני אורו להאיר לארץ ולכל אשר עליה, אך לא יעצר כח לחמם אותם. אין זאת כי שמה ישמה גם הוא ממרומי שמיז למראה אשר יגלה הפעם על פני חוף הים; ואולם שמחתו איננה שלמה.

רוח ים חרישית תנשב וגלים קטנים וקלים מתרוממים על פני המים, מי התכלת הכחולים, ורצים האחד אחרי רעהו, והאחד ימהר לעבור את אחיו, ובאו כלם עד הסלעים הגבוהים המתנשאים מעל פני הים לפני החוף וישבו בקול המולה ומשק אחורנית, וקצף לבן יעלה עליהם. ויש אשר יעברו הגלים את הסלעים ורצו עד החוף ולקקו את החול אשר על שפת הים וישבו אחורנית, ומשכו אתם גם את החול.

וסירתנו המלאה יהודים כילק עברה כבר את הסלעים, ועוד מעט וקרבה עד האניה הגדולה ההולכת לקונסטנטינופול העיר.

יכלתם, כאלה כן אלה נראים כאינם דואנים לאשרם הפשי. אבל בעי חודרת נוכל להבדיל ביניהם עפי' ה' חסותם אל כל הענינים והמעשים המבקשים להם אלילים חורצים משפט כל דבר במהירות נפלאה ובקריזו מצוינה.

אחר כל החליפות והתמורות המדומות אשר תעבורנה עליהם ילבם בריא עליהם.

הם מדברים על דבר הסערות הנפשיות; אבל באמת אין אלה ידועות להם כלל...

למראה עינים הם להבת שלהבת; אבל באמת הקרה הנורא בלבם לא כן מבקשי האלהים. הם אינם חורצים משפט כל דבר, כי אם אחרי עבודה עצומה מאד מאד, וגם אז לבם נוקפם...

הם אינם מוצאים חן בעיני עצמם לעולם! ...

בהוכחם פתאם כי "לא זו הדרך", אז מצוקי שאול יציקום.

לבם מלא תונת עולמים למראה יקוצר המשיג ועומק המושג.

XXVI.

מלבד ההבדל שיש בין המבקשים להם אלילים ובין המבקשים את האלהים, יש הבדל גם בין מבקשי אלילים עצמם.

יש בין המבקשים להם אלילים שהם בכחינת ילדים המבקשים להם צעצועים חדשים בכל רגע ורגע.

יש מהם אשר ימשכו רק אחר המוהיק והנוצץ.

אבל יש מהם אשר ימשכו רק אחר דבר אשר הוד לו ויפעה לו ...

יש מהם עובדים לבול עין, יש מהם משתחווים לפסל אשר נסך חרש, אבל יש מהם המשתחווים רק לפסל אפולון ...

יש מהם נמשכים אחר כל דבר הבר, יש מהם נמשכים רק אחר דבר אשר דמות רעיון לו, אבל יש מהם הנמשכים רק אחר רעיון כללי אשר הודו יקה את לבם ...

ואלה הנזכרים באחרונה אינם רחוקים כל כך מאורחא דמהימנותא כהראשונים.

מי שיש בכחו להקיף רעיון כללי, ולו גם מצד היופי החצוני, ולו גם לפי שעה, לו יש תקוה רחוקה כי בזמן מן הזמנים יקה מעשה הטוב מצד עצמו את לבו, ותחת האלילים השונים יחל לעבוד אלהי אמת ...

XXVII.

בעין חודרת נוכל להבדיל בין אלה ובין אלה; אבל לא בכל עת תמיד נוכל להציג תחומין מדויקים בזה.

כי אמנם יש אנשים העומדים על פרשת דרכים ולא נוכל לדעת מה הם מבקשים.

ויש אשר אנחנו כלנו לא נדע את המניע הפנימי לכל מחשבותינו ומפעלינו.

יש אשר נדמה כי אך מירוס וקדוש לגוד עינינו, ובאמת אך אל יך לגנדינו...

יש אשר נדמה כי שמים חדשים ממעל לראשנו, ובאמת תחת אופק צר הגנו עומדים ...

יש אשר נתן למעשינו ערך גדול ונשגב, ובאמת אינם אלא מעשים בכל יום...

יש אשר נדמה כי הגנו בונים עולמות, ובאמת הגנו בונים בתי-גן...

קיסר רוסיה הואיל לנדר למשען הנשרפים בכפר יעלשאנקע (פלך סארמאטיו) סך 3000 רוי"ב. — הברון ראטהשילד מפאריו בא לפטרבורג בלוי'ת שבעה מזכיריו, אימרים כי מותר באו הוא בדבר מלוח חדשה. — אחדות מקהלות ישראל ברוסיה משתדלות לפני הרשות כי תרשה לקבל תלמידים מב"י אל בתי ספר התכונים לתורת הטכניק ולמודי מלאכה בשעור עשרים % תחת חמשה הנהג עתה. — מספר כל היהודים היושבים בבולגריה עולה בסך 35,000. רובם סוחרים, שכירי יום ובעלי מלאכה. — נציב פוילין הגיטורל אדיוטנט טשערטקאוו נדב 300 רוי"ב לעזרת הנשרפים בבריסק. — בן בריתנו האיגוניר לוצקי זכה להתיצב לפני קיסר רוסיה ולהראות לעיני הוד מלכותו את המכונה אשר המציא בשביל אניית הצבא. — לפי הדיעות האפיציאליות נשרפו בבריסק 658 בתים, 190 חנויות, הגזק עולה לסך 7 מיליון רוי"ב, הנזקים הם עשרים אלף איש. — בסיבסטופול מות רב העדה יצחק בן אברהם פריד. — השר ליהונגטשאנג הודיע בטלגרמה למכה"ע באמריקה, כי בשביל הפרעות והפסק חבור הדרכים בחינא גועים שם ברעב ממש אחד עשר מיליון אנשים. — באלכסנדראפול (פלך יעקאטרינוסלב) נתאשרה מוסדה חדשה למלוח משותפת. — בקורפו נתעוררה תנועת היציאה בין היהודים מפני הלחץ אשר התושבים היונים לחצים אותם. — שלמון הומסטוא המחזוי ביעלסאוועטגראד, חלק בין היהודים נגועי הבצורת שמונה מאות פוד שיפון. — היהודים הנאורים בוויילנא הגישו, ע"י נבחרים מקרבם, אגרת תודה וברכה אל הסופרת הפולנית עליוא ארועשקאווא. האגרת כתובה בשפת עבר על קלף מיוחד. — מן 1 יוני עד 31 יולי תפתח בעיר ריגא תערוכה למעשי חרושת ומלאכת יד. — חברת כ"ח שלחה קול קורא אל הקהלות החשובות שבמערב בבקשה כי תעזרנה על ידה לתמוך בידי אחינו הנזכרים ברומניה. — סוחר ווארשא מיסדים חברה שתעודתה לאסוף ידיעות ולחקור אחר כל סוחר לדעת מצבו ומדת בטחוננו. — נציב אלג'יר צוה לסגור את ועד האגטישמי ואת הועד של הצעירים הנאציאנאליסטים, אחרי כי כל עבודתם לעורר את ההמון לפרעות ולבזה. — מטעם הרשות בפטרבורג נתבאר עתה כי התלמידים לתורת רפואת השנים בחפצם לקבל תעודת דנטיסטים יכולים לעמוד על המבחן רק באוניוורסיטות אשר בתחום המושב. — אחד ממכ"ע הקצונים למפלגת הקליריקלים אשר בבלגיה פרסם קול קורא אל כהני הדת הפרוטסטנטית ואל רבני היהודים כי יתחברו יחד עם הכהנים הקתולים ללחום נגד תנועת הכפירה המתחזקת ומתפשטת בעולם. — הקולוניסטים בארגנטינא שלמו בשנה זו לחברת יק"א סך 200,000 פראנק על חשבון חובם. — באדאלי (וויליטש באניא, תוגרמה) תפשו השוטרים בבית יון אחת בעת שחפצה להשליך ילד מת אל אחד מבתי היהודים. התפשטת הודתה כי אנשים שכרוה לדבר זה. החקירה החלה. — בקאירא (במצרים) התחפשו שני יוננים במלבושי יהודים ויכנסו לבהכ"נ בדברם ביניהם בשפת אויספניולית, שמש ביהכ"נ הביט עליהם בעיני חשד ויקרא לשוטרים ויבאו ויחפשו אצלם וימצאו בידי האחד חבילה ובה חבושים ילד מת גם בקבוק מלא דם. — ע"פ הספירות האחרונות נודע כי בתחלת שנה זו היה מספר היהודים בני ויין 146,136 (מספר כל התושבים עולה עד 1,648,335 נפש). — מוויין הגיעה הטלגרמה הזאת: 18 מאי, שעה שלישית וארבעים מינוט, הדוקטור הירצל, שנעץ בימים האלה לקונסטנטינופול בירת תוגרמה בלוי'ת נשיא הקולוניאלבאנק ה' דוד וואלפסאן מקולוניא, להשתדל שם בדבר השגת זכויות ויתרונות שונים בשביל האוצר הקולוניאלי, נתקבל אתמול ביום 17 מאי בסבר פנים יפות מאת הוד מלכותו השלטון התוגרמי וחס מקיים לתוצאות טובות. ד"ר כהן.

הרהורים.

מאת הלל ציימלין (*).

XXV.

בהשקפה ראשונה קשה מאד להבדיל בין המבקשים להם "אלילים" ובין המבקשים את האלהים. כאלה כן אלה מלאים שאיפות ומנמות, כאלה כן אלה חוקרים ודורשים, כאלה כן אלה פועלים ועושים כפי

XXX.

כל האלים כבר מתו, ועל כן הפצים אנהנו שיחיה האדם העליון, אמר ניעמצשע.

מה נשגב מן "האדם העליון"? מה ירים את האדם יותר מן השאיפה לברוא טפוס עליון שבעליונים? מה יתן לאדם עוז ועצמה יותר מן הדעת כי הוא בורא איזה דבר נבזה ממנו? מה יטהר את האדם יותר מן המחשבה כי במעשיו ובמפעליו תלויה השתלמות כל הבריאה? "האדם העליון" אינו מקבל מרות, כי הוא אדון כל המעשים.

הוא אינו נברא אלא מתוך שאיפה עצומה לחירות... אך השאיפה לחירות אמתית ידועה רק לבני עליה, שהמה מעשים, והשאיפה לחירות מלאכותית — ידועה לכל.

ובכן הכל מפטפטים, הכל מדברים ורות, הכל חולמים חלומות, הכל נתלים באילן גדול. כל פורץ גדר, כל מחלל את הקדש, כל מי שאיננו חפץ בטרה צבור, מוצא לו סמוכין בתורת ניעמצשע.

כסבור היה ניעמצשע כי "האדם העליון" איננו אל זה, מאחר שהוא יוצא מעומק מהות האדם ושאיפתו היותר גדולה, אך גם האל הזה היה לאלהי תעתועים.

בחלה נפש ניעמצשע בדברים הישנים שכבר החזיקו בהם שוטים ורשעים ויגד "דבר חדש", אך הדבר החדש היה למפלצת לישירי לב, צור מכשל לתמימים ופתחון פה לנעוי לב...

XXXI.

יש אשר תנרום השלילה עוד רעה אחת גדולה. הדבוק בתמיצי רעיון רם ונשא בכל לב ונפש מדבר משפטים עם המחזיקים ברעיון ההוא עצמו בראותו חלול קדושת הרעיון באיזו מדה.

הוא חפץ שכל המחזיקים ברעיון ההוא יתיחסו אליו באותה האהבה שבה מתיחס הוא אליו, ולבדדו בראותו בהתיחסות אחרים התרפות והתרשלות.

כשהוא רואה בחבריו פניות דקות מן הדקות הוא מתרגז ומתקצף. וכשהוא רואה בהתיחסותם אל הרעיון ובמפעליהם מעין שעשועי ילדים הוא צועק לעזרה...

מתנגדי הרעיון מתנפלים על המציאה, לוקחים את הדברים היוצאים מכאב לב ומשבר רוח ואומרים שיש בזה הודאת בעל דין ובאים על המחזיקים בטענה: פיתם יענה בכם!... הנה כי כן, הדברים היוצאים מאהבה עמוקה מתהפכים לפעמים לכלי נשק ביד אלה המבקשים תואנות ועלילות והתפצים לענן את עיני אחרים לבל תחזינה נכונה.

לב האוהב הלא כאב יכאב ואי אפשר לו לבלי הביע את צער, ומה יעשה אם אחרים משתמשים בזה לטובתם?

XXXII.

בראות זאת חסיד הרעיון הם ממהרים להוציא משפט על כל המדבר רתת: "לא לנו הוא כי אם לצרינו..."

חסיד הרעיון אינם מבינים כי כשלב האוהב מתרגז למראה התרפות והתרשלות, על אחת כמה וכמה שהוא מתרגז למראה אלה השמים מכשולים על דרך דורשי טוב ושוחרי תושיה.

אם האוהב לא יוכל נשוא את המצליחים והמרים שאון ומדומה, על אחת כמה וכמה שלא יוכל נשוא את המשיחיים והמוזיקים...

יש אשר נדמה כי אך את הטוב נדרוש, ובאמת אך שחוק נעשה לנו.

צריכים אנחנו, אחי, לשפוט את מעשינו בלי כל משוא פנים, צריכים אנו לבקר את נשיותינו, מחשבותינו ומפעלינו, צריכים אנו להזהר מאד מכל אילוהי המשלה בשוא את נפשנו... כחו של שקר גדול מאד, והמלחמה עמו לא קלה!

XXVIII.

צריכים אנחנו לפשפש במעשינו ולבקר את כל נשיותינו ומנחותינו; אבל גם בבקרת עצמנו צריכים אנו להזהר מן המשעה והמתעה, מן המזהיר והנוצץ...

יש בקרת ויש בקרה. יש ספקות שהם תולדות הרוח הכביר של האדם, תולדות רוח האלהים ישבו.

הריסה כזאת באמת בנין היא. כל דיקר והנשבה יוצא עיני מוכתר בזר נצחון חדש, בכחות רעננים.

אך יש מרבה לנקר ולחטט אחר כל נשיה ותכונה ואומר עם זה: שישו בני מעי!... יש מבקר בהריפות מצוינה את כל תכונות האדם היותר נשנות, והוא מתענג ומתעדן.

יש מדקאים ומעונים הנותנים בכוס עיניהם, למען שכת את הרע והרעים גם יחד. לא עליהם אני דן. "שרותא דקביה בהני מאנין תבירין"... אבל יש מאבדים את כחותיהם וכשרונותיהם בהנאה יתירה, משקיעים את כל חייהם בכל דבר טומאה ומשחיתים את צלם האלהים אשר על פניהם, והם נכונים להוכיח בקץ טעמים כי הם החכמים... הוי, כמה מן העריון ויתחבולות היצר! יש בזה! בתכונות היותר נשנות של האדם הם מוצאים פגמים והם הולכים ודבקים בתכונות הבהמיות!... שמים לא זכו בעיניהם ואנם נרפש מוצא הן בעיניהם!...

XXIX.

יש עוד אבן נקף אחת. אלה הבוחלים לא רק בחיים הגסים וההמוניים, כי גם בהתיחסות המונית אל העולם, ולו גם שם "מדעית" נקרא עליה, מביעים את מחשבותיהם לפעמים במלות מפתיוזות שאינן מדויקות כל צרכן, או אף גם במפתירות תיאולוגיות. יש קוראים את הדברים האלה ומבינים אותם עפ"י אותם הציוורים שורגלו בהם מימי נעוריהם.

אם הם מבקלי "השכל הבריא", הם חושבים את הדברים האלה לדברים בטלים או לדברים שכבר עבר זמנם.

אם שכלם לא נתבשל כראוי, הם אוכלים את הקליפה. בין כך ובין כך ומטרת ההפצים בהשתלמות מוסרית ואסתטית מהם והלאה...

רבים מן הרואים את המכשול הגדול הזה פוסלים את הדברים הישנים לגמרי, והם מביעים את נענוניהם אל הנשגב והנעלה בדברים חדשים שלא שמעתן און מעולם...

אך הדברים החדשים אינם מובנים כי אם ליחיד סגולה ותלמידים שלא שמשו כל צרכם מגלים בהם פנים שלא כהלכה. רבים הם התופסים את הצד השלילי ולצד החיובי לא ישימו לב והיה להם לכסות עינים על תועבת נפשם.

פ ל י ל ה.

ואיום הצל באפלת הליל
השטוחה ברחבות הצרות;
ונורא הקאב המנקר בלב
שהיה לשפק לבדות...
ובנפש אין אור, שחשבה משחור,
מנדל מצקות נסתרות:
שקפים לאל, נעתה לבל
תשעבה, לעבודות הקרות...
א. דופנשמיין.

ה ט פ ק ג י ס.

(לתולדות "פרנסה" אחת בכסרביה).

ר ש י מ ו ת

מאת ש. בן ציון.

אנוס על פי אשתו החדשה, שנתנענעה לבית אביה, ומפתה על פי חותנו, שהבטיח לו ר' רוי"כ נדן במוזמנים וחזר בו לסלק רק בשוה כסף יבצתי דירה מדירתו, יצא טוביה מעיר רשקוב, להשתקע בעיר מולדתה של זוגתו הצעירה בתל-נמש — עיר קטנה העומדת בטבורה של "ממלכת הגפן". ויגר שם טוביה בחצי-דירתו*, כלומר החותן והחתן השתמשו יחד בבית של שני חדרים צרים, שאחד מהם משמש למבשלה. אך אם לבו של טוביה האלמן לא חרפו לשאת בתולה נאה וגם ללכת אחריה לבית אביה, הנה היה מהסס בו כשבא לעשות עסקים חדשים במקום החדש הזה. עסקו ברשקוב היה במטעי שפך, אך בכסביבות תל-נמש לא נסה איש מעולם כנטיעות אלו, והנה עמד טוביה חושב ותוהה: איזה עסק יבחר למשלה ידו.

בראשונה נודרו ועשה לו "פרנסה בבית" שהוא יכתרים בפני הדלות; משני תריסי החנות שלפני הדירה הקצה לו חותנו אחד, ויהי החותן מסדר לו על הטבלא האחת מיני מזון ועל השנית היה טוביה מניח גלומי בד ומטפחות.

את חנותו זאת, שהניח בה יותר מחמשים רוי"כ, מסר טוביה לחסיה אשתו שנתלהנה היא, ולעצמו קנה סוסה טלואה וענלה רעועה ויצא לסחור בכפרים הסמוכים; שם היה קונה וצובר כעגלתו מכל הבא בידו: עור של בהמה דקה או גסה, גזי צמר ואניצי פשתן, חריצי חלב ומקשה של חזיר, ולפעמים גם איפת תבואה; עד שנכנסה תשוקה בלב לילד ה-קימפף* (לנסות מזלו פה ב"קודרה"**) במסחר יין גפן והשקיע כל כספו ב"קניות" של יין מענבי הבציר הבא.

בא הבציר ולטוביה עשתי עשרה חביות תירוש תוסס ברחוב לפני ביתו.

היין זה נח כלו מזעפו, אך בראשו של טוביה תסיסה; הוא חושב את עצמו למבין ביין גפן, טועם ובוהן כפעם בפעם את יינותיו, מתפלא על טעמם, ריחם ועינם, משבח ואומר כי ראש יינות יינו. עם סוחר אינו יכול להתפשר, משום שחושש שהסרסורים חפצים לרמותו בדעתם כי

אם האוהב לא יוכל נשוא מחשבות זרות ופניות, עאכ"כ שלא יוכל נשוא מחשבות בלי על.

אם לב האוהב מתרגז למראה התנהגות שלא כשורה, עאכ"כ שלא יוכל נשוא למראה רשע וזדון לב.

אם לב האוהב יכאב למראה המערבבים חול עם הקדש, עאכ"כ שהוא כואב למראה אלה שאין כל קדש בלכם...

אם לב האוהב מתפלץ למראה הגלגול ככבוד האידואל, עאכ"כ שהוא מתפלץ למראה העושים אותו מדרס לרגליהם...

XXXIII.

דא עקא, שרוב בני אדם אינם מוכשרים לחדור אל תוך הדברים והמדברים גם יחד...

זה מדבר וזה מדבר, אבל זה מפני שהוא פטפמן וזה מפני שיש לו מה לדבר.

זה מתלוצץ וזה מתלוצץ, אבל זה מתלוצץ מקלות ראש ולזה יבשחוק יכאב לב.

זה מתנפל בעברות חמה וזה מתנפל בעברות חמה, אבל זה מרוב הצפה וזה צועק מעצמת מכאוביו.

זה רואה מומים וזה רואה מומים, אבל זה מפני שמבעו לנקר באשפה וזה מפני שהוא מבקש שלמות גמורה...

שני אנשים מדברים לכאורה דבר אחד, אבל ההבדל ביניהם רב מאד. זה מכוון אחרת וזה מכוון אחרת...

XXXIV.

"אי הוה קאימנא על טורא דסיני הוינא מתבעי מקמי קודשא בריך הוא תריין פומין חד למילי דאוריתא וחד למילי דעלמא..."

אלה דברי אחד מקדמונינו שקשה היה לו לראות ערוב הקדש והחול.

אם הייתי שם לא הייתי מבקש יתרין פומין, כי אם עינים לראות לפנים ועינים לראות ללב, או יותר טוב: אלה העינים הרואות לפנים תראינה גם ללב.

הייתי מבקש כי יהיה כח בעין לראות את הערמה שעל פני כל החונפים, את כל השפלות והקטנות שעל פני המתנאים, את הטפשות שעל פני המתחכמים, את כל מורד-הלב שיפיקו פני רבים מן המתהללים בנבורתם, את האכזריות של פני רבים מבעלי הטובה, את הריקות שעל פני רבים מבעלי השם, את הקרירות שעל פני ה"נדיבים" הרבים והשונים.

הייתי מבקש כי יהיה כח בעין לראות את האמון והתם שעל פני הרבה אנשים פשוטים, את האהבה שעל פני העובדים הצנועים, את החכמה שעל פני הרבה אנשים שאינם מכת ה"מלומדים", את אמין-הלב שעל פני הרבה אנשים אשר בנבורים לא יתחשבו כלל וכלל... את הדרך והנעימות אשר על פני רבים מן המתרגזים והמתקצפים... את היופי המיוחד השפוף על אלה האנשים הנכונים למסור את נפשם בכל עת תמיד על טובת רעיהם...

הייתי מבקש כי ינתן לאדם חוש מיוחד להבדיל תיכף בין שקר לאמת, בין מעשה תעתיים ליצירה, בין דברנות לשירה, בין צלצול מלים לאש קדש, בין דמעות של בצלים לדמעות של בכי... הייתי מבקש כי העינים הרואות תראינה הכל ! ...

(*) קימפף — חבל שדות הזרע שכסרביה.

(**) קודרה — חבל ארץ הכרמים בכסרביה.